

Minirecenze

Anselm Grün

Bud' dobrý sám k sobě

Autorem je benediktinský mnich, který rozebírá dva póly vztahu člověka k sobě samému: mezi tvrdostí a bezvýhodným hledáním. Provádí nás příčinami tvrdosti k sobě, násilím, na 76 stranách rozebírá rigorismus (přísné pojmání mravních předpisů) a milosrdenství.

Josef Král

Střemhlavý let v kleci

Podtitul „Pokus o hledání vlastní identity a hovory s Bohumilem Hrabalem“ napovídá, že kniha nemusí být neužitečná pro psychoterapeuta. Na 156 stranách prostřednictvím slov i grafik hledáme s autorem jeho mrtvou sestru. „Introspektivním psaním jsem v roce 1979 začal objevovat sebe... vím, že upřímnost není kvalitou. Jedni ji považují za nahotu na veřejnosti, druzí za pomluvu. Přesto jsem psát nepřestal...“ Kniha vyšla ve dvou stech číslováných výtiscích.

Růžena Vacková

Ticho s ozvěnami

Dopisy z vězení z let 1952-1967. Vězení, kasárna, socialistická psychiatrická léčebna..., místa deformování lidské duše. Máme možnost vidět svět za míř-zemi očima ženy: „Bída celého světa je v polovzdělanosti a v neuzívání zdravého rozumu. Je to samá konstrukce na konstrukci, vývody z klamných předpokladů, premis, z neověřených nebo zastaralých vědeckých názorů...“ Další myšlenka R.V.: „...odbytí první bolesti člověka a jednu ze zásadních bolestí, která ale vede k dokonalosti: bolest, že nejsi středem světa, že jsi omezen podílem s druhým člověkem a těžkým poznáním, že láska je dělitelná a že je nutno ji sdílet.“

Karel Hlavatý

ad) Pod čarou (v minulém čísle)

Rád bych, kdyby se podařilo připomenout to,

co píše značka „zvi“ (kdo to asi bude?) ve svých poznámkách v rubrice „Pod čarou“ - myslím tím upozornění na články o „hypnoanalýze“ a „regresivní terapii“ (minulé Konfrontace č. 28, str. 42-43). Myslím si, že je potřeba zabývat se více těmito směry, které samy sebe řadí mezi psychoterapii. Co když, proboha, mají pravdu! Podrobit se takové kúře a mít vše srovnané... to je lákavá představa! Třeba poznám, že jsem byl v minulém životě pištcem a milujícím páničkem černého kokršpaněla, jímž ve skutečnosti byl v jednom z předcházejících životů prof. Stanislav Kratochvíl. Proč právě on? Protože by vysoce stouplu moje sebevědomí, což by se pak po takové terapii odrazilo v mém současném životě absolutní duševní pohodou - nemluvě o tom, že bych coby ten pištec svůj péči připravil milovaného pejska na to, co dokázal (vlastně i beze mne - ale kdo ví?!) v životě současném. A proč si představuji, že by Standa mohl být v jednom ze svých minulých životů černým kokršpanělem? Protože černá je elegantní, Kokři jsou moudří a Španělé milují tanec. A to je mimo jiné celý On!

Ted' to vypadá, že si dělám legraci, ale myslím zcela vážně to, že bychom se měli zamyslet sami nad sebou a zvážít, zda bychom neměli nechat psychoterapii těm skutečně účinným postupům, abychom nekomplikovali situaci duševně nemocného (a tedy ani svoji)... Tak, jak se na to ptá citovaný představitel jednoho z uváděných směrů... Takže: příště, prosím, toto téma nedávat pod čáru - ale naopak: vysoko, vysoko nad ni...

Zdeněk Rieger

Reaguji na jednu z Tvých poznámek Pod čarou (Konfrontace 2/97) o nabídkách dr. Rheinwaldové: Napadlo mne, že by možná v Konfrontacích mohlo čas od času být nějaké „okénko“, kde by představitelé směrů mimo oficiální proudy psychoterapie mohli prezentovat své názory a práci před odbornou veřejností a případně svá stanoviska obhájit. Docela by mne zajímalo, zda by takovou nabídku přijali a byla bych velmi zvědavá, jak by v takové konfrontaci obstáli.

Lenka Šimková

Příloha

Dopis z Prahy, aneb kaleidoskop vzpomínek, věnovaný Stanislavu Kratochvílovi

Milý Stando,

tak už máš zase narozeniny. A opět kulaté. Vždyť je to tak ztřeštěně nedávno, co jsme spolu v Minneapolis, trochu v rozpacích, mluvili o Tvých přicházejících sedesátých kulatinách, tehdy, kdy já, bláhovec, byl ve světě v naivní víře, že snad ještě něco doženu, když se vydám, téměř padesátiletý, na zkušenou a vyučenou. Za vyučenou jsem dostal, což o to, ale to teď není podstatné. Time is running so fast... Ten čas tak letí... Jak to, že, Stando, i pro Tebe?! Sakra. Pak, že je prý život spravedlivý. Vždyť těm několika rollandovským dobrým lidem, kteří ještě žijí, a ke kterým Ty nesporně patříš, těm by přece Bůh měl měřit jiným metrem, těm stále zřídka se vyskytujícím jedincům by měl život utíkat pomaleji, bylo by to ku prospěchu lidem i věcem tohoto světa. Ono to tak mezitím není a tak mám já, obyčejný nervní, úzkostný a zlobivý člověk, další dobrý důvod k zatrpklé nespokojenosti.

No, to jsem tomu dal. Takhle se přece nepíše dobře míněná, přátelská a záslužně oslavná řeč vyjimečnému člověku k životnímu jubileu. Jak se vlastně ale má psát? Hlavou, či srdcem? Obojím? Neumím předložit svou gratulační řeč dost vznešeně, neumím latinsky, abych mohl okořenit své psaní povzbuzujícími pozdravy jubilantovi a neumím přiměřeně lichotit tak, aby to bylo společensky přijatelné a současně stravitelné pro přítele. I to jsou možná důvody, proč jsem se tak dlouho trápil s tím, jak o Tobě, Stando, napsat do Konfrontací, což jsem rád a dobrovolně přislíbil, jak o Tobě najít ta pravá slova a formulace, které by Tě ocenily, vyjádřily můj respekt k Tobě, a přitom nezněly trapně formálně a nedělaly z Tebe mumii dokonalosti, již je třeba se klanět. Řešení v mé hlavě dlouho nepřicházelo, pořád mi to nešlo nijak vymyslet, řadu týdnů jsem si vůbec nevěděl rady, až jsem prosvíhнул (jako obvykle) téměř všechny tolerovatelné termíny, pokazil si (zčásti) dovolenou pocity viny, že pořád nic napsat neumím, a korunu všemu nasadilo po návratu domů několik Tvých stručných vět, že právě taky má slova v Konfrontaci by Ti k narozeninám udělala radost. To už se stal úkol pro mne tak zavazujícím, že mi přerostl zcela přes hlavu a byl nejvyšší čas k takové míře nespokojenosti, jež mne obvykle vydráždí k produkci. Kupodivu jsem se, milý Stando, vůbec nenaštval na Tebe, ale jen a jen na sebe, což už je samo o sobě důkazem Tvého univerzálně humanizujícího vlivu. Polidštuješ dokonce i mne!

Takže je jasné, že je třeba psát a je o čem. Dnes ráno jsem se pak probudil a bylo zde řešení: vždyť já Ti vlastně musím napsat dopis! Žádný článek, žádnou odpověď na anketní otázky, prostě dopis. Dopis přítele příteli, dopis žáka učiteli, dopis člověka vděčného za vzájemné životní setkání, můj dopis Tobě. Tak, jak jsem Ti před pár lety psával z Minneapolis, jenže teď to bude z Prahy. Kdo chce, ať to čte, pokud se Zbyněk Vybíral rozhodne můj výtvar publikovat.

Doufám, že nepobouřím čtenáře tím, že psaní bude nejen o Tobě - jubilantovi, ale že se do něj také poněkud promítnu sám. Pokusím se totiž trochu popisovat historii mého vztahování se k Tobě a mám ušlechtilý záměr dát vyniknout Tvým ctnostem právě v kontrastu s mými přizemními nedokonalostmi. Tak tedy do toho.

Vzpomínám si, že mé první, zatím neosobní setkání s Tebou se odehrálo koncem šedesátých let, kdy se mi dostala do rukou Tvá dvoudílná skripta o psychoterapii, vydaná brněnskou universitou. S překvapením jsem tehdy, ještě jako student, četl text, který byl ucelený, dobře zorganizovaný, dával smysl a byl srozumitelný! Přitom byl pořad o psychologii. Nebyvalé! Tvůj text byl navíc apolitický, což nebylo tehdy vůbec samozřejmostí a dovolil sis v něm vyjadřovat své vlastní odborné i lidské postoje a hodnocení, což bylo pro většinu jiných, přeoopatrných autorů v jejich psychologických materiálech nepředstavitelné. Nejenže jsi zaujímal inteligentní kritická stanoviska a netajil ses vlastními preferencemi, ale Tys dokonce zařadil Pavlovovy konjunkturní a ideologické nohsledy svým vyjádřením na patřičné místo. Tvůj text měl v sobě dokonce nádech emocionality a zápalu, byl čtivý! Jak sympatické a svůdné. Až do setkání s Tvými knihami jsem se domníval, že znakem psychologické odbornosti a vědeckosti je jejich nesrozumitelná překomplikovanost, těžko představitelná použitelnost a nudnost. Tedy jakási totální akademická sterilita, na niž v té době upozorňovali psychologové v USA v rámci humanis-tického hnutí. Tak mne napadá, jestli jsi je taky, Stando, při Tvé tehdejší návštěvě USA nějak podstatně neovlivnil. Na rozdíl od mnoha humanistických psychologů, Ty totiž jejich postuláty naplňuješ svým lidským počináním, zatímco oni je mnozí pouze - i když hezky - formulují. Možná je opravdu opisovali i z Tvého chování a žití. Ale zpět k setkání s Tvými knihami, které bylo pro mne, coby pro studenta, tehdy tak překvapující a šokující, že jsem se konečně rozhodnul, že asi na studium psychologie přece jen budu stačit, že je dokončím a že to snad bude moci i k něčemu dobrému být. A tak si dnes uvědomuji, že už tehdy jsem z našeho, i když zatím neosobního setkání, odcházel povzbuzen a ve své sebedůvěře posílněn! To jsem ještě netušil, že se mi to bude s Tebou dít s takřka železnou pravidelností a že jde vlastně o Tvou základní interpersonální charakteristiku a kvalitu: povzbuzovat druhé, činit je - byť jen nakrátko - lepšimi.

Mé druhé setkání s Tebou bylo opět ještě neosobní. Sešel jsem se začátkem 70. let na nějaké psychologické konferenci s jedním z Tvých bývalých studentů či

studentek, už si ani nepamatuji, kdo to vlastně byl, a ten člověk o Tobě v rámci společenského tlachání a pomlouvání tehdy vyprávěl historky, znějící vesměs jako sympatické, vtípné nadsázky. Tradovalo se prý o Tobě, že máš v kroměřížské léčebně k dispozici asi 7 místností, propojených vzájemně dveřmi, pracuješ naráz ve všech z nich, neboť v první děláš testové vyšetření pacienta, ve druhé konzultuješ se studentem diplomovku, ve třetí studuješ a čtyřmi různými pastelkami podtrháváš nejnovější zahraniční časopis, ve čtvrté diktuješ jedné sekretářce knihu nebo článek, v páté diktuješ další sekretářce závěrečnou zprávu o vyšetření pacienta, v šesté dáváš metodické pokyny statistikovi ke zpracování výsledků výzkumu a v sedmé máš pacientku v hypnóze. Teď si nejsem jist, jestli nebyla legenda dokonce o místnostech osmi a v té osmé jsi se možná měl dvořit nějaké kolegyni lékařce. To už taky ale může být moje fantazie. Ten člověk o tobě mluvil s respektem a vlídně, protože říkal, že trpíš jen hypomanií. Když jsem si nastudoval, co to ta hypomanie je, nerozuměl jsem jen tomu, proč bys tím měl trpět a začal jsem Ti tiše závidět. Taky jsem začal chápat podstatu psychopatologické terminologie jako přeznačkování něčeho, čeho se nám samotným nedostává, směrem do negativna. Jako právě pracovitosti, činorodosti a výkonnosti do hypomanie. Horší to bylo s mým pokusem se s Tebou na dálku identifikovat. Když jsme se pokoušeli se svým tehdejším přítelem a kolegou Jurášem na bratislavské dětské psychologické klinice hrát na Kratochvíla (místností tam v šedesátých letech bylo dost i neobsazených), nedopadalo to nejlépe, i když nám nadšení pobíhat od dveří ke dveřím nechybělo. Většinou jsme skončili neproduktivně někde mezi pracovnými, eventuelně i v hospodě, planým žvaněním a haněním věd psychologických, a musím se přiznat, že některé z tehdejších svých úkolů a předsevzetí jsem nesplnil dodnes. Už tehdy jsem se zkrátka musel smířit s bolestným poznáním, že výkonově Kratochvílem nikdy nebudu.

Docela obtížně se mi vzpomíná, kde jsem se, Stando, s Tebou sešel poprvé osobně. Víím, že jsem naslouchal Tvému zajímavému a vášnivému vyprávění o Tvém pobytu v USA, když jsi jej prezentoval začátkem 70. let na bratislavském Výzkumném ústavu dětské psychologie a patopsychologie, určitě jsem slyšel několik Tvých dalších referátů na různých konferencích. Psychoterapeutických Luhačovic jsem se zúčastnil poprvé v r. 1974 a tam jsem si ověřil, že legendy o tvém činorodě organizačním pobíhání mezi místnostmi vůbec nepřeháněly. Záviděnímhodné vždy bylo, že jsi dokázal i při svých sebekrátsích vstupech vnést do probíhajících akcí podstatný a smysluplný příspěvek a obohatit je.

V 75. a 76. roce jsem se v Tvém kroměřížském kurze vyučil hypnóze a autogennímu tréninku, přičemž v tom úvodním běhu jsem měl možnost oceňovat Tvoji tréninkovou didaktičnost při přímém vedení. Nevím, jak je vůbec možné, že Tvůj příliš rychlý, chvílemi dýchavičný, a občas jakoby mutující hlasový projev, působil na Tebou hypnotizované subjekty tak sugestivně, ale viděl jsem to příliš mockrát na vlastní oči a slyšel jsem vyjádřit se příliš velkou řadu Tvých pacientek a kolegů na to,

abych si to ulehčil hypotézou, že šlo jen o Tebou „ukecaná media“. A to nemluvim o našem společném příteli a Tvém veleúspěšném žákovi Petru Hájkovi, který zde u mne v kanceláři před dvěma dny, cestou do domovské Británie, po přečtení výzvy Konfrontaci k odpovědi na anketní otázku č. 1 - „Co se vám vybaví, jako první, když se řekne prof. Kratochvíl?“ začal rychle skřehotavě odříkávat: „...uvolňujete se víc a víc, padá na vás únava, víčka těžknou, oči se vám zavírají...“ a zvládl doslova téměř celou instrukci k hypnóze tak, jak jsi to jeho i nás před několika desítkami let učil. Myslím, že Petr se už tou pouhou vzpomínkou uvedl do lehčího stavu aktivní hypnózy a ilustroval trvalost výsledků tvých didaktických výukových metod. Sám si ještě vzpomínám na ostudu, kterou jsem při své účasti na prvním hypnotickém kurzu ztropil, když jsem z nějakých nejasných, nejspíše psychopatologických důvodů odešel z výuky uprostřed úvodní skupinové hypnotizace, kterou s námi dělal M. Svoboda. Víím, že z toho byl trochu poprask na Vašem lektorském sezení, někdo prý řekl, že něco tak nehorázného se Vám ještě nestalo, víím, že jste mluvili o mém postihu, neznám detaily a nevím přesně, co všechno jste zvažovali, ale jsem si zcela jist, že Ty ses mne zastal a myslím, že ses nesouhlasil s případným radikálním řešením. Zachránil jsi tak mou přízeň hypnóze. Ne, že by to potřebovala hypnóza coby terapeutická metoda, ale já jsem tak ve své pozdější praxi mohl pomoci několika klientům právě díky tomu, co jsem se o hypnóze při tvém vedení i občasných pozdějších konzultacích naučil.

Tvou perfektní práci s odbornou literaturou musí, Stando, obdivovat každý, myslím, že je skutečně na světě málo lidí, kteří by měli takový přehled v oboru a uměli psát tak skvěle integrující a přehledné učebnice. Potvrdil mi to i Jiří Diamant, žijící od 60. let v Holandsku, je to názor Petra Hájka i jiných lidí, kteří jsou podobně dobře orientováni ve světové literatuře. Ověřil jsem si to i v USA, kde jsem absolvoval Tvou hodinovou přednášku o hypnóze pro minnesotskou hypnoterapeutickou společnost a byl jsem svědkem toho, jak byli američtí kolegové závistivě zaskočeni Tvým přehledem. Byl jsem na tebe tehdy ještě dlouho pyšný, když mi pár z nich později řeklo, že by nikdy nevěřili, že se mohou dát v tak krátkém čase poučit o tak mnohém a to ještě převážně z americké literatury. Tvoje schopnost postihnout v odborných textech to podstatné, vyhmátnout jádro a prezentovat ho stručně a přehledně, je příslovecná. Sám jsem se na tebe skoro zlobil, když jsem si koncem 70. let přečetl Tvoji recenzi o referátech psychoterapeutické konference, včetně mého, který se mi celkem vyvedl a měl pozitivní ohlas. Ve Tvé recenzi jsi totiž tak perfektně vystihnul na třech řádcích podstatu mé několikátýdenní práce a sedmistránkového textu, že jsem si jednoduše pomyslel, že by bylo užitečnější nechat v psychoterapii všechno prostě na Tebe a navíc mne jednu chvíli napadlo, že až díky tvé recenzi jsem konečně přesně pochopil, co jsem to vlastně chtěl svým „slavným“ referátem říci. No a snad uznáš, že to už je přece jen obdivuhodné, bez ohledu na Tvoji skromnost.

V 80. letech se mi podařilo s několika přáteli zorganizovat zajímavou, tzv. Stupavskou výcvikovou komunitu skupinové psychoterapie v rámci subsystému SUR a napadlo mne tehdy, abys ji vedl napůl Ty a napůl Jaroslav Skála. Bylo skvělé, že jste oba přistoupili na spolupráci, která nejen, že zvýšila prestiž komunity, ale dala jí neopakovatelnou kvalitu. Měli jsme tak, jak my lektori, tak vesměs skvělí účastníci výcviku, možnost několik let pracovat pod vedením dvou značně rozdílných, nicméně těch nejčelnějších představitelů tehdy ještě československé skupinové psychoterapie. Snažil jsem se od Tebe stále ještě něco naučit, obdivoval jsem Tvou neutuchající energii, schopnost stimulovat skupinovou práci, strhnout komunitu k práci a rozehrát ji. Ne nadarmo jsi každé týdeni „soustředění“ „rozjžděl“ Ty, zatímco Jaroslav usedal k vedení až po první půli týdne. Je pravdou, že někdy tvá přemíra energie zapůsobila poněkud zvláště, jako když jsi třeba dokázal přesvědčit komunitu o nutnosti využít překrásné přírody kolem nás k vážné turistice. Nedal ses zviklat, že by to mohlo být na úkor výcvikové práce, zorganizoval jsi členy komunity do několika výkonnostních skupin podle tělesných ukazatelů a ne výcvikových či skupinově dynamických záměrů, a s nejvýkonnější skupinou se Ti podařilo prolétnout kratochvílovským tempem, tedy skoro tryskem, téměř celým Slovenským rájem, v neuvěřitelném jediném odpoledni. Co na tom, že jsme našeho milého přítele Slávka Hubálka, tehdy právě po nemoci přecenivšího své fyzické síly, co na tom, že jsme jej dotáhli do „cíle“ polomrtvého? Skupinu dokázal vést neopakovatelně dobře i nadále, jen má mozkové temno o jednom odpoledni a kdoví, jak moc má dodnes Slovenský ráj rád. Vrtá mi hlavou, jak je možné, že dokážeš být tak moc výkonově orientován a přitom neztrácet ze zřetele mezilidské vztahy a být tolik zaměřen na lidi, vést je, povzbuzovat a při tom všem si pořád, až snad hedonisticky mezilidsky užívat. Jak to děláš? Žeby přece jen ta hypomanie?

Ve Stupavské komunitě jsi projevil jeden pozoruhodný fenomén při supervizi. Zatímco Jaroslav Skála poctivě vysedával na celých skupinových sezeních, mnohdy v jedné skupině i celý den, aby mohl lektorům v promyšlených kapkách odměřit svou střízlivě formulovanou zpětnou informaci, Tys prolétnul všemi třemi skupinami jako uragan, zachytil v každé 10 až 15 minut skupinového dění a ponechal nás svým výcvikovým osudům a ve shovívavém postoji ke Tvé „netrpělivosti“. Jaký pak ale byl můj šok, když jsi vždycky večer při lektorském sezení odevzdal každému z vedoucích skupin několik stran hustého strojopisu, kde jsi s perfektní metodologickou utřídností popsal nejen to, co se ve skupinách dělo a jaké jsou možné interpretační pohledy, ale navíc jsi všechny tři skupiny srovnal ve stylu vedení, kohezi, skupinových rolích a dalších aspektech skupinové dynamiky. Většinou jsem s Tvými pohledy i závěry musel souhlasit a někdy jsem si dokonce žárlivě uvědomil, že až po přečtení Tvého popisu mi ledacos o mé vlastní skupině došlo. Nevím, jak je to možné, nevím, jaks to dokázal, ale dodnes mám Tvé popisy uloženy a kdybych byl pracovitější, mohl bych z nich udělat knížku. Poslouchej, Stando, nestihnul jsi Ty náhodou při vedení našich komunit ještě sepsat některou z Tvých perfektních knih nebo učebnic?

V té souvislosti se mi vybavuje docela živý obrázek malého venkovského koupaliště na východním Slovensku, kde se povalují opalující se občané, mládež skáče do vody, sem tam někdo plave, pár skupinek pinká s volejbalovými míči, prostě klasická parná letní idylka, až na to, že nad ní trůní postava muže v plavkách, který sedí v kempinkovém křesílku a na obdobném stolíku má rozdělaný slavný starý psací stroj z Kroměříže a mlátí do něj ostošest. Obrázek do Menzelova filmu. Nevím, co všechno jsi, Stando, tehdy stihnul na tom koupališti napsat, ale podle rámusu psacího stroje, který byl přerušován vždy jen na chvíli, kdy ses rozhodnul zahrát si volejbal, házet létajícím diskem, nebo skočit se namočit do vody, podle trvání toho rámusu muselo být napsaného textu docela dost. Bylo to v 80. letech v Jasově, kde jsme v létě i s Karlem Balcarem a dalšími přáteli začínali náš pět let za sebou jdoucí, vždy jedno týdenní letní výukový program pro východoslovenské manželské poradce, který tehdy dokázal zorganizovat kontroverzní Štefan Hudák. I tam se mi s Tebou spolupracovalo skvěle a myslím, že tam někde jsem se díky Tobě konečně učil více spolupracovat než rivalizovat. Mám taky na onen jasovský týden i velmi osobní vzpomínku, kdy jsem byl, díky své nepozornosti okraden o docela podstatnou finanční částku, bylo to nemilé i proto, že jsem tam byl i se svými dětmi, a byls to ty, kdo mi dokázal velmi přirozeně a solidárně nabídnout určitou částku jako výpomoc. Docela mi bylo stydno, ale je pravdou, že to dokázal tak přirozeně, že jsem Ti dodnes vděčen a stále se cítím být tvým dlužníkem neneuroticky a nekompulzivně. Je také ale pravdou, že Ti dlužím hlavně úplně podstatnější věci, nežli peníze. Navíc mne napadá, že ona naše mezilidská událost dokázala, že jsi člověkem, který umí druhé obdarovávat i doslova. Děkuji Ti, Stando. Obdivuji, jak jsi vždy zacházel s vírou. Nikdy jsi ji nepotřeboval vystavovat. Ani dnes. Nikdy jsi k ní nepotřeboval svádět. Je tvým vnitřním, intimním světlem, které slouží Tobě. Zřejmě velmi dobře.

Umiš být dobrým k lidem. Přistupuješ k nim vždy z těch lepších stránek, jakoby sis je „natáčel“ k sobě tou jejich dobrou částí. Akceptuješ je. Všechny, a někdy až moc. Chce se mi zde napsat, žeš byl dokonce milým i k XY, kterou jsme nemohli a nechtěli vystát skoro nikdo. To už by ale byl „gosip“, tedy „drb“. Nikdy však asi nezapomenu na udivený výraz Petra Hájka, když vyprávěl o Tvé úžasné shovívavosti i k jednomu z Tvých šéřů, který Ti řadu let ztěžoval práci stavěním vpravdě bolševických překážek a který svým tupým patolízalstvím a nekonečnou ambiciózností nerefluktujícího blba kazil bez milosti vše kolem sebe. Petr tehdy s děsem v hlase říkal: „on ten Standa nachází omluvy a dobrá slova i o onom šéřovi, on projevuje empatii i k němu a opravdu, bez předstírání, vyjadřuje pochopení, jak to asi ten chudák musí mít těžké a že má taky rodinu, můžeš to, Honzo, pochopit...?“ Ne, asi nemohu, ale tiše obdivuji. I když - na druhé straně - není nakonec správné, aby to takovito kazisvěti těžké měli? V každém případě vnímám i tuto zkušenost jako důkaz nejspíše toho, že Tvoje empatie je Ti, Stando, tak vlastní, že nemůže být naučená a vydřená, Ty ses s ní prostě musel narodit. A na Tobě ji Rogers nejspíš obkoulal a udělal z ní pak svoji veledůležitou terapeutickou proměnou.

Hodně jsi mi také pomohl v mém výzkumném snažení. Inspiroval jsi mne svými vlastními kroměřížskými výzkumy, poskytnul vydatnou konzultativní a metodologickou pomoc a byl jsi v podstatě mým průvodcem. Oponoval jsi mi většinu mých výzkumů z oblasti výcviku ve skupinové psychoterapii a musím říci, že kdyby nebylo Tvého povzbuzování a podpory, asi bych rezignoval na psaní kandidátské práce. Na ni jsi mi nejenže napsal zasvěcený oponentský posudek, ale Tys také jako jediný z oponentů na obhajobu přijel a značně mi pomohl. Zejména tehdy, kdy se na mne jeden vůdčí bratislavský psychoanalyticko-marxistický profesor, známý to probolševický kráglavač, vrhnul z důvodů jasného, mnou vyprovokovaného osobního podráždění, k čemuž mu jako záminka posloužila reálná věta efemérně-nereálné pražské docentky Syřišř'ové, která ve svém docela dobře miněném oponentském posudku, když jako obvykle domýšlela důsledky věci a aktů spíše snově nežli reálně, charakterizovala můj výzkum jako pozitivistický, což se dalo v polovině 80. let velmi dobře nepřátelsky použít. Mám takové podezření, že tady jsi mne, Stando, přesně po 10 letech, opět vytahoval za zavřenými dveřmi z bryndy, sice tentokrát zcela jiné, nicméně shodné v tom, že jsem si ji, jako i tenkrát při kroměřížském kurze hypnózy, především sám zavařil. Jsem si jist, že jsi nikdy nebyl servilním ani k lidem, ani k tupému režimu, a že jsi se nikdy neohnul v politických tlacích. I proto si tě mnozí vážíme.

Také nikdy nezapomenu, jak jsi vlídně přijal mou knížičku o výcviku ve skupinové psychoterapii v 82. roce a musím Ti, Stando, dodatečně říci, že Tvá pochvala, několikrát vyslovená i veřejně, mne tehdy hrála asi ze všech nejvíce. Škoda jen, že jsem nepotvrdil behaviorální teorie učení, a ono emocionálně skoro nadprahové posilnění, mne nepřivedlo k větší a snadnější psavosti.

Můj život v Americe začátkem 90. let a jeho souvislost se vztahem k Tobě by mohla být samostatnou kapitolou. Tam jsem si zřetelně uvědomoval, jak jsi se pro mne stal důležitým člověkem, a to nejen profesionálně. Jistě ne náhodou jsem se tehdy v mnoha svých dopisech obracel právě na Tebe. Měl jsem také příležitost Tě mít u sebe jako hosta, kdy jsi s mou rodinou, pronajatým domkem, autem a psem sdílel dva týdny našeho amerického života. Nikdy nezapomenu, jak jsem se ráno ploužival z ložnice v poschodí dolů, kde jsi spával na rozkládací pohodlné posteli, již jsme předtím odebrali pronajatému psovi, já většinou upřímně překvapen tím, jak to, že jsem se pod návašem práce, starostí, stresů a úzkostí doposud neoběsil, zatímco Tys tam v trenýrkách vitálně poskakoval a předváděl udivené Lady (pes - fenka) několikátou řadu podivných prostných, zářil jsi optimismem, velebil slunce, svět a Ameriku a já se zoufale začal ohlížet po nějakém tom provazu, než sis mne všimnul a vtáhnul jsi mne nemilosrdně do skutečně pěkného rána. Když jsem jednou večer, sice znaven, ale rád, že jsem přežil opět další krušný, workoholický den na workoholické sexuologické klinice, zavzpomínal na to, jak moje maminka říkávala, že všude se jí chleba o dvou kůrkách, čímž jsem chtěl smírně obrousit

protikladné projevy našich osobností a vlastně se máminou větou omlouvat za svou přirozenou trudomyslnost, zakontroval jsi po chvíli, zatímco sis na americký plastický chléb patlal nějaký nízkokaloricko-nízkotučný tuk, následující větou: „Honzova maminka sice říkávala, že se chleba jí všude o dvou kůrkách, ale tady v Americe snad chleba ani žádnou kůrku nemá.“ Dodnes se divím, že jsem Tě tehdy, Stando, nezabil. A když jsi to tehdy přežil, nevěda asi vůbec, v jakém nebezpečí ohrožení života jsi byl, tak Ti dnes, Stando, děkuji za Tvůj skvělý smysl pro humor a za to, že jej dokážeš provozovat tak vyjimečně přátelsky.

K americkým vzpomínkám musím přidat ještě jednu, pravděpodobně tu úplně nejpodstatnější. Ty možná, Stando, ani nevíš, jak jsi mi při svém studijně návštěvním pobytu na naší klinice v Minneapolis poskytnul velmi efektivní, krátkou terapeutickou intervenci, za níž Ti budu vždy vděčný. Jak asi víš, Tvá návštěva probíhala v období, které bylo pro mne vlastně nejkritičtější. Bylo to těsně poté, co jsem do USA přivezl svou rodinu, tedy i své dvě dospívající dcery, jejichž příjezd bylo možno jen velmi obtížně klasifikovat jako nadšený, jestli vůbec dobrovolný. Příjezdem rodiny jsem si vlastně uzavřel možnost svůj pobyt v USA vzdát z důvodů jazykové, profesionální, či jiné nedostačivosti, kteroužto alternativu jsem prvních několik měsíců stále nevyučoval. Navíc se příjezdem rodiny rozšířily mé úkoly a má zodpovědnost, takže při Tvém pobytu probíhala právě obtížná adaptační fáze nás všech a já si docela zoufal, kterak sladit nekonečné pracovní nároky kliniky se zařizováním školy pro děti, jejich různých vyšetření, administrativních náležitostí, aid., atd., a to vše samozřejmě s klasickými americkými požadavky na zabezpečování mnohamilových přeprav autem. Není divu, že za takovýchto podmínek jsem byl ještě zranitelnější a náchylnější k nízké frustrační toleranci a různým selháním. Tehdy jsem už také pracoval s jedním ze svých prvních samostatných pacientů, u nichž jsem vedl proces sexuální terapie a jen postupně jsem získával sebedůvěru, že to opravdu půjde pracovat terapeuticky i v amerických sociokulturních podmínkách a s mým jazykovým handicapem. Vzpomínám si, jak jsem jedno úterní odpoledne prezentoval tento případ svému supervizorovi v naději, že sklídím spíše pozitivní komentář. Michael se však pustil v rámci našeho pravidelného supervizního sezení do rozvrtávání prezentovaného terapeutického případu s takovou „láskyplnou“ vehemencí, že jsem se nestačil divit. Nebyl agresivní, to je pravda, nevyčítal. S důkladností sobě vlastní však kladl nekonečné množství otázek a zpochybňoval vše tak úspěšně, že jsem odcházel ze supervize zcela zlomen a bez jediné špetky tolik potřebné sebedůvěry. Potřebné tehdy akutně zejména proto, že onen klient už na mne čekal v čekárně, aby se mnou mohl absolvovat své terapeutické sezení za 95 dolarů na hodinu. Já vlezl do své pracovny, klepal se a zcela si zoufal, neodvažuje se klienta zatím zavolat, Myslím, že jsem přemýšlel, nepomohlo-li by mi trochu se vybrečet. A v té chvíli ses, Stando, objevil Ty, běže pravděpodobně z knihovny ke kopírce s balíkem materiálů, které jsi chtěl v tom dnu ještě rozmnožit a nastudovat, zastavil ses, bujaře na mne mrknul a chtěl nejspíš jen něco přátelsky

prohodit. Okamžitě jsem Tě vtáhnul k sobě, požádal o vyslechnutí a stručně jsem na Tebe vyklopil svůj problém, opřel jsem o Tebe svoji zlomenou sebedůvěru v naději, že si aspoň postěžuji. Byl jsi skvělý. Řekl jsi mi něco v tomto duchu: „Honzu, ty přece s takovými klienty roky pracuješ. Máš svůj styl, umíš dělat terapii funkčních sexuálních poruch. Dělej tedy to, co umíš a neboj se to dělat po svém.“ Toto bylo přesně to poselství, jež jsem v té chvíli potřeboval slyšet. Amerika - neamerika. Spontánně jsem se asi narovnal, pozval klienta k sobě a odvedl s ním jedno ze svých nejlepších terapeutických sezení.

Poslední příhoda mimochodem ukazuje onen důležitý rozdíl mezi sebeintelektuálnější přístupem chytrého člověka a schopností projevit navíc citlivost k druhému a k dané situaci. Jsem si téměř jist, že nikdo v Čechách si nemůže ztěžovat, že by se mu od Tebe nedostávalo obého, pokud se s Tebou sešel na své pouti. Hlavy i srdce. To je nejspíše také důvod Vašeho záviděníhodného celoživotního svazku s Vlastou.

Tady se asi můj vzpomínkový kruh může svým způsobem uzavírat. Tvé povzbuzení, Tvá víra v člověka, Tvůj pozitivní přístup k druhým, se schopností najít v každém opravdu to dobré, Tvá produktivita ve výkonech i v mezilidských vztazích, to jsou dary, kterých jsem i já osobně od Tebe dostal opravdu hodně. Snad je neprohospodařím špatně. Bude-li to hrozit, přijdu se za Tebou opět poradit. To Ti, Stando, slibuji.

Tvůj Honza Kožnar